

LIIKENNE- JA VIESTINTÄVALIOKUNNAN LAUSUNTO 12/2009 vp

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä huhtikuuta 2009 lähettäessään valtioneuvoston selonteon EU-politiikasta (VNS 4/2009 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi suureen valiokuntaan samalla päättänyt, että muut erikoisvaliokunnat voivat halutessaan antaa lausuntonsa suurelle valiokunnalle viimeistään 8.5.2009.

Asiantuntijat

Valiokunnassa on ollut kuultavana

- hallitusneuvos Jaana Heikkinen, liikenne- ja viestintäministeriö.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Ajoneuvohallintokeskus
- Ratahallintokeskus
- Viestintävirasto
- Ilmatieteen laitos
- Tiehallinto
- Yleisradio
- Finnair Oyj
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- Linja-autoliitto
- Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry
- Suomen Merimies-Unioni ry
- Viestinnän Keskusliitto
- Suomen Varustamot ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta on käsitellyt asiaa oman toimialansa osalta keskittyen erityisesti suomalaisen asiantuntijuuden turvaamiseen EU:n valmisteluprosesseissa, eurooppalaisten liikennejärjestelmien toimivuuteen, toimivallanjakoon ja julkisiin palveluihin. Valiokunta korostaa yleisesti aktiivista toimintaa kaikissa EU:n toimielimissä sen varmistamiseksi, että maamme yleiset edut ja erityiset olosuhteet saisivat Suomelle tärkeässä päätöksenteossa riittävästi huomiota.

Asiantuntijuus ja edunvalvonta. Liikenne- ja viestintävaliokunnan toimialaan kuuluvat asiarhyhmät ovat maamme kilpailukyvyn kannalta

hyvin keskeisiä. Niiden käsittelyssä EU:ssa on tämän vuoksi turvattava riittävä asiantuntemus kaikissa asioiden käsittelyvaiheissa. Valiokunnan saaman käsityksen mukaan ennakkovaikuttaminen asioiden valmistelussa on tärkein valmistelun vaihe EU-asioissa varsinaista normatiivisen täytäntöönpanon merkitystä unohtamatta. Lainsäädäntöhankkeiden kansalliset vaikutusarvioinnit on tehtävä huolella ja siten, että niistä ilmenevät kattavasti hankkeen kotimaiset sekä myönteiset että kielteiset seurannaisvaikutukset. EU:n tukijärjestelmiin kuuluvien varojen osalta tulisi pyrkiä siihen, että Suomen erityisolosuhteiden asettamat vaatimukset ja kustannusvaikutukset tulisivat riittävästi huomioon

otetuiksi näiden varojen jakamisessa. Kansallisten erityiskysymysten lisäksi tulee meidän tarjota EU:lle myös erityistietämystämme Pohjois-Euroopan liikenneolosuhteista ja kehittämistarpeista ja itäliikenteen kehittämismahdollisuuksista sekä yleensäkin Venäjän suhteiden erityisosaamistamme.

Selonteossa kiinnitetään huomiota siihen, miten tärkeää on, että eri toimielimissä on riittävästi suomalaisvirkamiehiä, myös riittävän korkealla tasolla. Suomalaisvirkamiehet muodostavat yhden tärkeän tiedonvälittämiskanavan. Rekrytoimisen ja uralla edistymisen tukeminen on monille jäsenvaltioille tyypillistä, ja myös Suomen tulee toimia aktiivisesti suomalaisten EU-virkamiesten urakehityksen tukemiseksi. Asiantuntijalausunnoissa on kiinnitetty huomiota siihen, että Suomesta ei ole esimerkiksi riittävästi rautatiealan asiantuntijoita komission tehtävissä, ja virkamiesedustuksemme rautatiealalla EU:n asianomaisissa toimielimissä on vaatimaton verrattuna esimerkiksi Ruotsiin. Valiokunnan mielestä on tärkeää, että aktiivisesti ja systemaattisesti tuetaan suomalaisten virkamiesten EU-osaamista ja -urakehitystä.

Toimivat eurooppalaiset liikennejärjestelmät. Selonteossa korostetaan, että toimiva liikennejärjestelmä ja logistinen osaaminen ovat jatkossa entistä merkittävämpiä kilpailutekijöitä globaalissa taloudessa. Esimerkiksi liikenteen informaatioteknologian kehittyminen, ns. älykäs liikenne (ITS), tarjoaa uusia mahdollisuuksia logistiseen tehokkuuteen parantamalla tuotanto- ja jakeluketjujen toimivuutta sekä mahdollisuuksia liikenteen palvelujen kehittämiseen kaikille käyttäjille. Asialla on Suomelle erityistä merkitystä, sillä maa on pinta-alaltaan suuri ja kuljetusetaisyydet ovat pitkiä. Valiokunta pitää selonteon linjausta liikenteen osalta oikeasuuntaisena. Suomi onnistui omalla aktiivisuudellaan tuomaan logistiikanäkökulmaa EU:n liikennepolitiikkaan puheenjohtajakaudellaan. Valiokunta korostaa sisämarkkinoiden kehittämisen tärkeyttä ja osana sitä tavaroiden liikkuvuuden esteiden poistamista sekä rautatieliikenteen

merkitystä koko Euroopan kattavana, ympäristöystävällisenä kuljetusvaihtoehtona.

EU:n liikennepolitiikassa on viime vuosina pyritty perinteisen kuljetustapakohtaisen ajattelun sijaan entistä kattavampaan keinovalikoimaan liikenteen kielteisten vaikutusten eliminomiseksi, entistä ympäristöystävällisempien liikennemuotojen edistämiseksi ja eri liikennemuotojen tehokkaammaksi hyödyntämiseksi yhdessä ja erikseen. Maamme syrjäinen sijainti, maan sisäiset suuret kuljetusetaisyydet sekä erityiset talviolosuhteet verrattuna esim. Keski-Eurooppaan ovat Suomen elinkeinoelämän kilpailukykyyn vaikuttavia seikkoja, joiden merkitys on otettava huomioon valmisteltaessa EU:n liikennepoliittisia linjanvetoja. Suomen tuonti ja vienti ovat riippuvaisia ympäri vuoden toimivista merikuljetuksista. Viennistä 90 prosenttia ja tuonnista 70 prosenttia hoidetaan meritse. Valiokunta pitää tärkeinä merenkulun päästöjen vähentämiseen tähtääviä toimia, kuten esimerkiksi asianmukaisia ja tasapuolisia päästörajoituksia. Näissä toimenpiteissä on huolehdittava kuitenkin myös siitä, että velvoitteet ovat esim. kustannusvaikutuksiltaan tasapuolisia eri merialueille ja niillä ei ole minkään yksittäisen alueen tai jonkin tietyn maan toimijoiden kilpailullista asemaa heikentäviä vaikutuksia. Samaten on ilmailun päästökauppajärjestelmään liittyen tiedostettava järjestelmän kustannusvaikutukset erityisesti Suomen oloissa. Ilmasto-, energia- ja ympäristöpolitiikan toimenpiteitä suunniteltaessa Suomen on edistettävä globaaleja ja kilpailuneutraaleja ratkaisuja liikenteen osalta.

Toimivallanjako. EU:n varsinaisen toimielinjärjestelmän ulkopuolella toimii useita erityistehtäviä hoitavia ja hajautettuja EU:n erillisvirastoja. Tällä vuosikymmenellä on perustettu kolme liikennesektorin erillisvirastoa, joista viimeisenä on vuonna 2004 perustettu Euroopan rautatievirasto (ERA). Nämä EU-virastot ovat luonteeltaan sääntely- ja valvontavirastoja.

Näiden liikennesektorin virastojen osalta on nähtävissä suuntaus siirtää kansallisten viranomaisten tehtäviä ja toimivaltaa EU-virastoille. Tällaista kehitystä on tapahtunut jo Euroopan

lentoturvallisuusviraston (EASA) osalta, ja samoja kehityspiirteitä on nähtävissä rautatiealalla. Myös viestintäasioissa on komission keskeinen tavoite ollut toimivallan keskittäminen komissiolle ja kansallisten viestintävirastojen toimivallan kaventaminen. Valiokunta korostaa, että kehitys ei ole sopusoinnussa EU:n läheisyysperiaatteen kanssa. Tämä johtaa erityisesti pienempien jäsenvaltioiden osalta siihen, että kansallisia erityispiirteitä ei jatkossa oteta riittävässä määrin huomioon. Edellä kuvattu kehitys ei ole Suomen edun mukaista, ja se vaatisi selkeän kansallisen kannanoton läheisyysperiaatteen korostamiseksi EU-politiikassamme.

Selonteon mukaan EU:lla tulisi olla yhtenäisen edustus kansainvälisissä järjestöissä. Tämä tarkoittaisi muutosta esim. YK:n alaisten järjestöjen, kuten kansainvälisen televiestintäliiton (ITU) ja kansainvälisen postiliiton (UPU), edustukseen. Kyseisissä järjestöissä Suomi on tähän asti voinut itsenäisesti määritellä omaa politiikkaansa. Valiokunta ei pidä tältäkin osin nykyisten toimivaltasuhteiden muuttamista Suomen tavoitteiden mukaisena. Muutos vahvistaisi suurten jäsenvaltioiden valtuuksia pienten jäsenvaltioiden kustannuksella.

Julkiset palvelut. Valtioneuvoston selonteosta puuttuu selkeä kanta julkisiin palveluihin. Julkisen palvelun asema tunnustetaan yleisesti ottaen perustamissopimuksessa, etenkin 86 artiklan 2 kohdassa. Yleishyödyllisiin taloudellisiin palveluihin liittyvässä EY:n perustamissopimuksen 16 artiklassa, joka tuli voimaan 1. toukokuuta 1999, todetaan yleistä taloudellista etua koskevien palvelujen tärkeä asema unionin yhteisten arvojen joukossa ja tunnustetaan niiden merkitys sosiaalisen ja alueellisen yhteenkuuluvuuden edistämiseksi.

Näiden periaatteiden tulkintaa esitellään esimerkiksi jäsenvaltioiden julkisen palvelun yleisradiotoiminnasta laaditussa Amsterdamin pöytäkirjassa, joka on EY:n perustamissopimuksen liitteenä. Pöytäkirjassa todetaan aluksi, että "jäsenvaltioiden julkinen yleisradiotoiminta liittyy suoraan jokaisen yhteiskunnan demokraattisiin, yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin tarpeisiin sa-

moin kuin tarpeeseen turvata viestinnän moniarvoisuus". Pöytäkirjassa todetaan myös seuraavaa: "Euroopan yhteisön perustamissopimuksen määräykset eivät rajoita jäsenvaltioiden toimivaltaa rahoittaa julkista yleisradiotoimintaa, siinä määrin kuin rahoitus myönnetään yleisradioyrittäjille kunkin jäsenvaltion antaman, määrittelemän ja järjestämän julkisen palvelun tehtävän täyttämiseksi, ja siinä määrin kuin rahoitus ei vaikuta yhteisön kauppaa ja kilpailuolosuhteisiin sellaisessa laajuudessa, että se olisi yleisen edun vastaista, kun samalla otetaan huomioon tällaisen julkisen palvelun tehtävän toteuttaminen". Valiokunta korostaa kansallisen toimivallan tärkeyttä yleistä taloudellista etua koskevien palvelujen järjestämisessä erityisesti julkisen yleisradiotoiminnan osalta ja korostaa myös Yleisradion merkitystä kattavalle, tasa-arvoiselle ja monimuotoiselle tiedonvälitykselle. Yleisradion julkisrahoitteinen toiminta ja kaupalliset mediat takaavat yhdessä vapaan tiedonvälityksen ja luovat perustan demokraattiselle oikeusvaltiolle.

Sähköinen viestintä. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että selonteossa on käsitelty varsin vähän sähköistä viestintää, vaikka sähköisen viestinnän teknologioiden ja palveluiden kehityksellä ja tehokkaammalla hyödyntämisellä voi tulevaisuudessa olla keskeinen merkitys eri sektoreiden toiminnan ja kilpailukyvyyn kannalta.

Lausunto

Lausuntonaan liikenne- ja viestintävaliokunta esittää,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon ja

että selonteon johdosta hyväksytään seuraavat kannanotot:

1. Toimivallan jaossa EU:n ja jäsenmaiden kesken tulee entistä selkeämmin painottaa läheisyysperiaatetta ja kansallista päätösvaltaa pienten jäsenmaiden intressien turvaamiseksi.

2. Yleistä taloudellista etua koskevien palvelujen, esimerkiksi yleisradiotoiminnan, järjestäminen kansallisin toi-

min on turvattava kattavan, tasa-arvoisen ja monimuotoisen tiedonvälityksen turvaamiseksi.

Helsingissä 6 päivänä toukokuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Martti Korhonen /vas
vpj. Saara Karhu /sd
jäs. Mikko Alatalo /kesk
Marko Asell /sd
Leena Harkimo /kok
Jyrki Kasvi /vihr (osittain)
Mats Nylund /r

Pentti Oinonen /ps
Reijo Paajanen /kok
Lyly Rajala /kok
Pertti Salovaara /kesk
Janne Seurujärvi /kesk
Anne-Mari Virolainen /kok
vjäs. Timo Heinonen /kok (osittain).

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Juha Perttula
valiokuntaneuvos Kaj Laine.